

AKP ve Özelleştirme

“Yargı” ve “Sol” Bağlamında Meraklısına Notlarla

N. İlter ERTUĞRUL*

Giriş

AKP döneminde yapılan özelleştirmeleri özetleyerek başlayacak bu yazı, ardından aynı dönemde Anayasa Mahkemesi ile yönetsel yargıdaki dönüşümü değerlendirecek, TÜPRAŞ özelleştirme sırasında Cumhuriyet gazetesinde yaşanan “ulusal sermaye” tartışmasından hareketle “özelleştirme” ve “sol” kavramları üzerindeki tespitlerle son bulacaktır.

Yazıdaki görüşlerin sorumluluğu yazara aittir.

I. BÖLÜM: AKP VE ÖZELLEŞTİRME

ANAP, CHP, DSP, DYP MHP, FP'nin 1999 seçim bildirgeleri üzerine bir değerlendirmemiz, Mülkiye dergisinin 216. sayısında yayımlanmış¹ ve o yazının sonunda;

“Partiler vaatlerini gerçekleştirirlerse, 21. yüzyılda Türkiye, devletin ekonomiden büyük oranda çekildiği, aktarılan kaynaklarla ekonomik

* KİGEM yönetim kurulu üyesi, SBF ve ODTÜ yarı-zamanlı öğretim görevlisi.

¹ “Siyasal Partilerin Seçim Bildirgeleri Üzerine Bir Değerlendirme”, mülkiye, Sayı: 216,

olarak güçlü, ama yetkisiz ve uluslararası şirketler ile büyük devletlerin siyasi emelleri karşısında güçsüz bir yerel yönetim yapısına sahip, ekonomi ve ticareti, dolayısıyla hukuku ve siyaseti yabancıların egemenliğinde, 'Avrasya'ya üstüne basılıp geçilen, 'yarı sömürge' bir 'köprü' olacak." tespitini yapmıştık².

Nedeni, altı partinin de aynı ekonomik ve hukuksal politikaları izlemeyi vaad etmesiydi. Altı parti de, yerli ve yabancı sermaye serbest/rekabetçi piyasa ekonomisi kummayı, özelleştirme yapmayı, yatırımlarda yap-işlet ve yap-işlet-devret modellerine ağırlık vermeyi, uluslararası tahkimi kabul etmeyi, tarımda destekleme politikalarından vazgeçmeyi vb taahhüt ediyordu.

2004'te yayımlanan kitapta bu altı partiye AKP'yi de ekleyerek, Türkiye'nin 24 Ocak kararlarından beri ekonomik açıdan bir *"tek parti iktidarı"* tarafından yönetildiğini, bu politikaların IMF ve Dünya Bankası tarafından nasıl empoze edildiğini, 24 Ocak kararlarının gerçek mimarının Kemal Derviş olduğunu, Türkiye'ye 1978'de bu politikaları önerdiğini aktarmıştık.³

AKP iktidarının 4 yıllık özelleştirme politikaları hakkında söylenebilecek ilk şey, **Türkiye'de tek parti iktidarının devam ettiği**dir. Hatta özelleştirme uygulamaları açısından, AKP döneminin, 1983'ten bu yana *"tek parti iktidarı"*nın, *"en başarılı"* dönemi olduğunu söylemek bile olanaklıdır.

1. AKP'NİN ÖZELLEŞTİRME POLİTİKASI

AKP'nin resmi belgelerinde özelleştirme hakkında şu görüşler yer almaktadır:

a) Parti Programı

AKP Parti Programı'nda özelleştirmenin *"daha rasyonel bir ekonomik yapının oluşması için önemli"* olduğu; *"ekonomide verimi arttırmayı, devleti tam rekabet ortamını bozabilecek faaliyetlerden çıkarmayı sağlayacak bir uygulama"* olduğu belirtilmiştir.

Parti programına göre AKP; *"Hızlı ve toplumsal faydayı sağlayacak bir özelleştirmeye imkân hazırlayacak hukuki ve idari düzenlemeleri yapacak, hızlı ve şeffaf bir özelleştirme gerçekleştirecek, özelleştirme işlemleri(ni) Sayıştay denetimine tabi tutacaktır."*

² agy s. 69

³ "Biz Vatan Hainliğine Devam Ediyoruz Hâlâ", Ümit Yayıncılık, Ekim 2004, Ankara. Bu kitapta "tek parti iktidarı" hakkında öne sürülen görüşler, Bağımsız Sosyal Bilimcilerce, son 2006 Raporunda da dile getirildi. http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/BSB2006_Final.pdf

-TÜPRAŞ, ERDEMİR gibi örnekler aksini gösterse de- AKP, “kritik sektörlerdeki özelleştirmelerde ulusal stratejik tercih ve öncelikleri göz önünde bulundur”acaktır.

Bu çekingen kayıt dahil, AKP’nin diğer partilerin özelleştirme anlayışından bir farkı yoktur.

b) 2002 Seçim Bildirgesi

AKP’nin 2002 seçim bildirgesinde, “KİT’LER ve ÖZELLEŞTİRME”ye daha fazla yer ayırmıştır ve AKP’nin özelleştirme anlayışını daha net hale getirmektedir:

“Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT), faaliyette buldukları sektörlerde tekel veya belirleyici konumdadır. **Kamu mülkiyetinin avantajlarını kullanarak riski olmayan bir ortamda çalışmalarını piyasa mekanizmasının işleyişini bozmaktadır.** Siyasi müdahaleler sonucu ekonomik rasyonelliğini yitirerek kamuya yük haline gelen KİT’lerin özelleştirilmesi kaçınılmaz hale gelmiştir.

Özelleştirmenin temel amacı, ekonomide serbest piyasanın daha iyi işlemesi için gerekli koşulların oluşumunu sağlamak, etkinlik ve verimliliği artırmaktır. Piyasa ekonomisinde kamunun iktisadi rolü, piyasa mekanizmasının iyi çalışması için gerekli düzenleyici ve denetleyici mekanizmaları oluşturmaktır.

PARTİMİZE göre, özelleştirme uygulamalarında başarılı olunamamasının sebepleri şunlardır:

- Uygulamadan sorumlu kurumun özelleştirmeye yeterince yoğunlaşamaması,
- Özelleştirmede önceliklerin tespit edilememiş olması,
- Özelleştirme kapsamına alınacak işletmelerin doğru seçilememesi,
- Siyasi iradenin gizli direnç göstermesi,
- Yapılan özelleştirmelerden bazılarında şaibelerin karışması.

KİT’lerin özelleştirilmesinde kararlı olan PARTİMİZ, özelleştirme sürecini hızlandırmak için aşağıdaki politikaları dikkatle uygulayacaktır:

- Özelleştirme kararı alınırken ilgili KİT yönetiminin görüş ve önerilerine başvurulacaktır.

— Özelleştirme sürecini hızlandıracak hukuki ve idari düzenlemeler yapılacak ve Özelleştirme İdaresi, esnek ve karar sürecini kısaltacak dinamizme kavuşturulacaktır.

— Özelleştirmeler sonucunda ortaya çıkabilecek işsizlik sorununun çözümüne yönelik gerekli önlemler alınacaktır.

— Özelleştirme işlemlerinde şeffaflık esas olacak ve kamuoyu düzenli olarak bilgilendirilecektir.

— Yurtdışında çalışan vatandaşlarımızın özelleştirme uygulamalarından faydalanmaları özendirilecektir.

— Özelleştirme sürecindeki KİT'ler, piyasadaki konumları ve faaliyetleri itibariyle; üç gruba ayrılarak özelleştirilmelerinde farklı stratejiler geliştirilecektir.

Piyasa mekanizması içerisinde faaliyet gösteren KİT'ler acilen özelleştirilecektir.

Tekel niteliğini haiz veya hakim konumda olma ve piyasayı yönlendirme gücüne sahip KİT'ler, özelleştirme sonucunda ortaya çıkabilecek piyasa aksaklıklarının önlenmesine, rekabetin tesis edilmesine ve/veya tüketicinin korunmasına yönelik her türlü düzenleyici tedbirler alındıktan sonra özelleştirilecektir.

Tarımsal destekleme ile ilgili KİT'lerin özelleştirilmesi, tarım politikaları ile birlikte bir bütün olarak değerlendirilecek ve gerekli tedbirler alınmasını müteakip özelleştirmeye geçilecektir.”

c) Acil Eylem Planı

Kasım 2002 genel seçimlerinden sonra kurulan 58. AKP Hükümeti'nin “*Acil Eylem Planı*”nda özelleştirme alanında yer alan “*acil*” hedefler şunlardır:

“Serbest piyasanın daha iyi işlemesi için gerekli koşulların oluşumunu sağlamak, ekonomideki etkinlik ve verimliliği artırmak hedeflerimiz, bir an önce gerçekleştirmek için özelleştirme çalışmalarına hız verilecektir.

Bu kapsamda en geç üç ay içinde;

— Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar gözden geçirilerek yeni bir özelleştirme stratejisi ve takvimi belirlenecek,

— Özelleştirme kapsamına alınacak KİT'ler gruplandırılarak her KİT'e uygun özelleştirme stratejisi ve takvimi belirlenecektir.

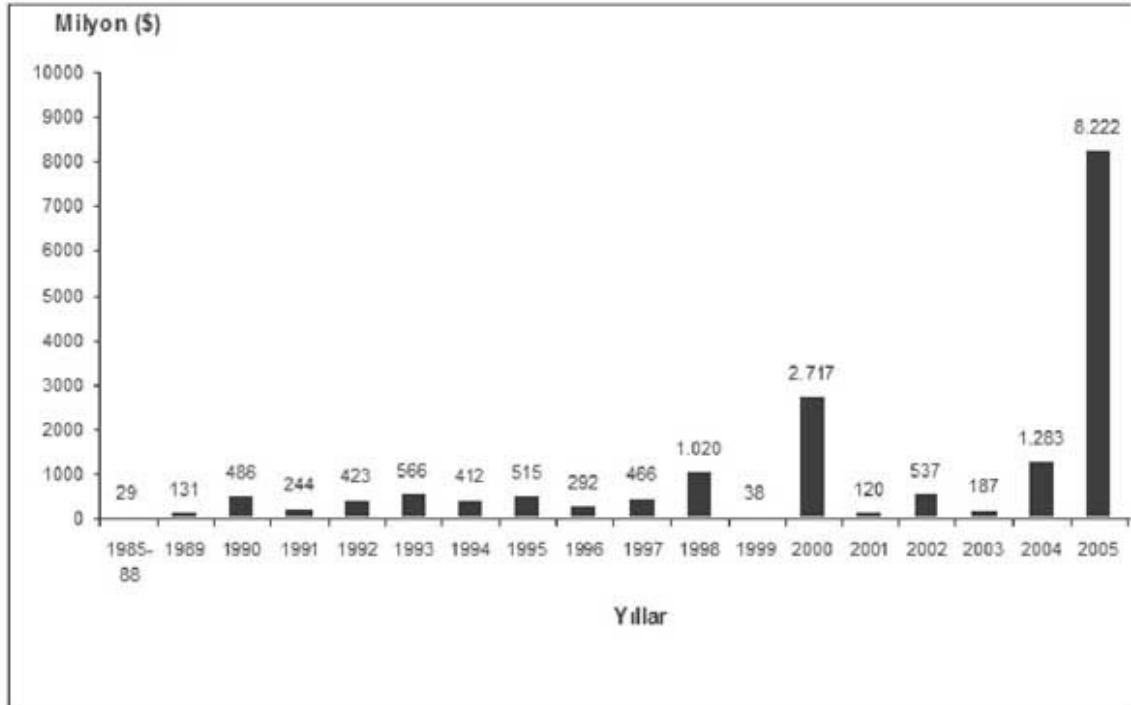
— Özelleştirme uygulamalarında yurtdışında çalışan kişilerin katılımı teşvik edilecektir.

İlk bir yıl içinde Madencilikte özelleştirme çalışmaları sonuçlandırılacaktır.”

Görüldüğü gibi, AKP'nin özelleştirme anlayışının, 1983'ten bu yana Türkiye'de TBMM'ye girmiş partilerden ve kurulmuş hükümetlerin programlarından bir farkı yoktur. AKP, "tek parti iktidarı"nın devamıdır.

2. AKP DÖNEMİ ÖZELLEŞTİRME İŞLEMLERİ

Özelleştirmeyi "*parasal tutar*" olarak değerlendirenler açısından, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı(ÖİB)'nin verileri, "Tek Parti İktidarı"nın "en başarılı" özelleştirme uygulamalarının AKP döneminde yapıldığını göstermektedir. ÖİB'in verdiği tablonun adı "*özelleştirme işlemleri*"dir. O yıl özelleştirmeden elde edilen geliri değil, o yıl yapılmış toplam özelleştirmenin tutarını göstermektedir. Bunun ne kadarının o yıl, ne kadarının daha sonra tahsil edildiği ya da tahsil edilip edilmediği ayrı bir sorundur. Yıllara göre özelleştirme işlemleri aşağıdaki gibidir:

Kaynak: Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, www.oib.gov.tr, Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları-2

2005 yılındaki 8.222.000.000 ABD dolarlık özelleştirmenin yaklaşık yüzde 80'i Türk Telekom (6.550.000.000 ABD Doları)'dandır. Aslında, Türk Telekom, ÖİB'in yaptığı bir özelleştirme değildir ve bu tabloda yer almaması gerekir. Nitekim altında okunmayacak kadar küçük şu not vardır: "... Tabloya bilgi amaçlı konulmuştur." Bu "bilgi", 2005 özelleştirmelerinin yaklaşık yüzde seksenini oluşturmaktadır.

2006 yılındaki 8.013.000.000 ABD Dolarlık özelleştirmenin yüzde 85'i TÜPRAŞ (4.140.000.000 ABD Doları) ve ERDEMİR (2.770.000.000 ABD Doları)'dir.

Bu satırların yazarının, 2005 ve 2006'da yapılan üç büyük satışı yıllık toplam satış tutarından çıkarıp AKP dönemini, ondan önceki dönemdeki satışlarla karşılaştırarak AKP'nin özelleştirmedeki gerçek işlemlerini ortaya çıkarmaya niyeti yoktur. Böyle bir karşılaştırmadan anlamlı sonuçlar çıkabilir; çünkü, -özelleştirme programındaki KİT'leri satmak dışında kamu kuruluşlarına "danışmanlık ve satış" hizmeti vermeye de başlayan- ÖİB, gerçekten AKP iktidarının özelleştirme sonuçlarını abartmak için -başka kuruluşlar adına yaptığı satışları da kendi işlemleri arasında göstermek gibi- bazı hesap oyunları yapmaktadır. Ancak, ÖİB tarafından yapılsa da yapılsa da, Türk Telekom, TÜPRAŞ ve ERDEMİR'in AKP döneminde özelleştirilmiş olması, AKP'nin özelleştirmede görevini yerine getirmiş sayılması için yeterlidir.

3 - AKP DÖNEMİNDE KAMU PAYI KALMAYAN KURULUŞLAR

ÖİB verilerine göre, AKP döneminde -tarih sıralamasıyla- TAKSAN, GERKONSAN, ESGAZ (Eskişehir doğal gaz), ETİ BAKIR, DİV-HAN (Divriği demir madeni), BURSAGAZ (Bursa doğal gaz), AMASYA ŞEKER, ETİ GÜMÜŞ,, ETİ KROM,, ÇAYELİ BAKIR, BET KÜTAHYA ŞEKER, ETİ ELEKTROMETALURJİ, ATAKÖY TURİZM. TESİSLERİ, ATAKÖY OTELCİLİK, ATAKÖY MARİNA VE YAT İŞLETMELERİ, ETİ ALÜMİNYUM, KIBRIS TÜRK HAVA YOLLARI, ADAPAZARI ŞEKER, BAŞAK SİGORTA, BAŞAK EMEKLİLİK, GEMLİK GÜBRE, İGSAŞ, TEKEL ALKOLLÜ İÇKİLER, YİBİTAŞ KRAFT TORBA, MEYBUZ, İSTANBUL İMAR ve MANİSA PAMUKLU MENSUCAT'taki kamu paylarının tamamı özelleştirilmiştir.⁴ Yukarıdaki şirketlerde hiç kamu payı kalmaması, tüm hisselerin AKP döneminde özelleştirildiği anlamına gelmemekte, AKP döneminde kamu payının sıfıra indiği; bir başka deyişle AKP döneminde, kamuda kalmış hisselerin tamamının da elden çıkarıldığı, "kamu hissesi"nin tümüyle silindiği anlamına gelmektedir. Bunun önemi, AKP'nin kimi kuruluşlarda % 10 dolayındaki kamu payına bile tahammülü olmadığıdır.

⁴ ÖİB verilerinden derlenmiştir.

Silifke tesisi özelleşince SEKA da, AKP tarafından yok edilmiş olacaktır.

THY'deki kamu hissesi, yüzde ellinin altına düşmüş, üstelik ÖİB, ikinci halka arzdan, -yani kamu hissesinin yüzde ellinin altına düşmesinden- önce şirketler kurup, daha sonra halka arzı yaparak, kurduğu şirketlerin yönetimini de tartışmalı hale getirmiştir.

TCDD Mersin, İskenderun, İzmir, Samsun limanlarının özelleştirilmesi çalışmaları devam etmektedir, Haydarpaşa limanının özelleştirilmesi için özel yasa çıkarılmıştır. TCDD taşınmazları -istasyon binaları dahil- ayrıca satılacaktır.

Bunun dışında da bedelli ya da bedelsiz devir yoluyla, ağırlıklı kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlere yapılan devirler de vardır.

Kamuoyunun, Türk Telekom, TÜPRAŞ ve ERDEMİR, gibi büyük kuruluşların satışı ile meşgul olduğu dönemlerde, basına fazla yansımadan, "taşınmaz" kaleminde gösterilerek yapılan parça satışların önemine de dikkat çekmek gerekmektedir. ÖİB, kuruluşlara yetki vererek, taşınmazların satışını kendilerine yaptırmaktadır. AKP döneminde, yalnızca TEKEL'in bu yolla yaptığı 52 satış işlemi vardır ki, bazı işlemlerde birden çok taşınmaz satıldığı için tam sayısının ve alıcıların AKP ile bağlantılarının ortaya çıkarılması ayrı ve ayrıntılı bir yazının konusudur.

"Sümerbank'ı babalar gibi satırım" diyen özelleştirmeden de sorumlu Maliye bakanı Unakıtan'ın, her alanda "babalar gibi" satışlar yaptığını ÖİB verileri göstermektedir.⁵

En az özelleştirme kadar önemli olan, özelleştirme sonucundaki *yabancılaşdırma*dır. Özelleştirmede, batı/yabancı sermaye/emperyalizm, elektrik,

⁵ Unakıtan'ın "babalar gibi satırım" dediği Sümer Holding, bizim bildiğimiz "Sümerbank" değildir. Sümerbank, önce Sümerbank (banka) ve Sümer Holding (Sümerbank fabrikaları) olarak ikiye ayrılmış, banka ayrıca satılmıştır (Alan kişi, halen çeşitli suçlamalarla yargılanan Hayyam Garipoğlu'dur. BDDK tarafından el konmuş, sonra TMSF'ye devredilmiştir. El konulanlar arasında Antalya Limanı da vardır ve TMSF yetkisi olmamasına karşın, Antalya limanının ihalesini yapmıştır.).

Sümer Holding ise, bir "bohça"dır. Tesisleri parça parça satılmıştır. Tasfiye edilecek, kapatılacak kuruluşlar Sümer Holding'e bağlanarak, "Sümer" adı anlamsızlaştırılmış ve Sümer Holding bir tasfiye birimi haline getirilmiştir. Unakıtan'ın ve daha önceki özelleştirmeden sorumlu bakanların "yıldı bilmem kaç trilyon para yiyor" dediği Sümer Holding, bizim tarihsel anlam yüklediğimiz yer değildir. Borç da, Sümerbank'ın değil, tasfiye edilmek üzere burada toplanan tüm kuruluşların borcudur. Çünkü, ÖİB, her kuruluşu, borcunun tamamını kamu adına üstlenerek satmaktadır.

Bu arada, bir süre Sümer Holding gibi, "tasfiye makinesi" olarak kullanılan Et ve Balık Kurumu (EBK)'nin özelleştirme programından çıkarılarak Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'na bağlanması doğru bir tutumdur.

petrol ve telekomünikasyondan oluşan üç temel alanı hedefler: Elektriğiniz yoksa, karanlıkta kalırsınız; petrolünüz yoksa bir yerden bir yere gidemezsiniz ve telekomünikasyonunuz yoksa, içinde bulunduğunuz durumu haber verip kimseden yardım isteyemezsiniz...

AKP döneminde, bu temel alanlardan ikisinde özelleştirme tamamlanmış; Türk Telekom, Fransız-Lübnan ortaklığına, TÜPRAŞ, Shell-Koç ortaklığına verilmiş, sıra elektriğe gelmiştir. Elektrik dağıtım bölgelerinden üçünün (Başkent, Sakarya ve İstanbul Anadolu Yakası) ihalesi açılmıştır. Bunu diğerleri izleyecektir.

AKP dönemi, hem devlet kesiminde, hem özel kesimde *yabancılaşmanın* olağanüstü arttığı bir dönemdir ki, zaten özelleştirme budur. Özelleştirme sonrası, “*özel sermaye eliyle yabancılaşma*”ya bu yazıda bankacılık sektörü açısından değinilecektir.

4-AKPDÖNEMİNDE ÖZEL SEKTÖRDEKİ YABANCILAŞMANIN BANKACILIK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Özelleştirme, yalnızca kamu varlığının özel kesime devri, belirli bir süre sonunda, yaygınlaştırılmış kullanımı ile “*yabancı sermaye*”ye, ama daha doğru bir tabirle “*küresel kapitalistler*”e devridir.

Bankacılık alanında ve daha çok özel kesim tarafından yapılıyor görüldüğü için, genellikle özelleştirme olarak değerlendirilmeyen bu “*yabancılara satış(!)*” aslında, özelleştirmenin olağan sonucunu göstermektedir. Çünkü, yabancılara satılan bankaların önemli bir bölümü özelleştirme sonucu oluşmuş ya da büyümüş bankalardır.

Bilindiği gibi, Demirbank HSBC’ye, Sitebank Yunan Novabank’a, TEB’in yüzde 50’si Fransız BNP’ye, Yapı Kredi Unicredito-Koç ortaklığına, Dışbank Fortis’e, Garanti Bankası’nın kontrol hissesinin yarısı GE Finance’a, C Bank’ın kontrol hissesinin tamamı İsrail Bank Hapoalim’e, Finansbank Yunan NBG’ye, Tekfenbank Yunan EFG’ye, Denizbank Dexia’ya, Adabank bir Kuveyt finans kuruluşuna satılmıştır. Şekerbank’ın kontrolü Kazakistan’dan Bank Turan’a geçmiştir.⁶

Demirbank, BDDK’nın el konma işlemi, Danıştay tarafından hukuka aykırı bulunmuş bir bankadır. Buna karşın, TMSF tarafından HSBC’ye satılmıştır. Bu nedenle doğrudan bir özelleştirme değildir.

⁶ Yiğit Bulut, Radikal, 3.10.2006

Yapı Kredi de, BDDK tarafından el konulmuş bir bankadır, burada da yapılan bir özelleştirme. Koç'un, yabancı sermayeyi meşrulaştırmak için verdiği hizmetlerden biri olan bu özelleştirmedeki "işlev"i, son bölümde ayrıca değerlendirilmiştir.

Denizbank, önce banka adının satın alınmasıyla başlayan, daha sonra Tarihbank, Demirbank, Esbank gibi BDDK tarafından el konulmuş bankaların belirli şubelerinin katılmasıyla süren, klasik bir özelleştirme örneğidir. Bazı kesimlerce "yoktan var edildiği" söylencesi yaratılan Denizbank, Tarihbank'ı bünyesine kattıktan sonra, kuruluş tarihini birden yüz yıl öncesine götürüvermiş, sonra da yabancı sermayeye devir edilmiştir.⁷

Adabank da, TMSF aracılığıyla yapılan bir özelleştirme.

Yukarıda açıklanan ya da açıklanmayan, özel kesimdeki "yabancılaşma" açısından temel tespiti Ergin Yıldızoğlu yapmıştır. Yıldızoğlu'nun -CHP'nin ebedi ve ezeli genel başkan aday adayı- Sayın Prof. Hurşit Güneş'ten bir alıntı ile başlayan "*Ruhlarını da satıyorlar*"⁸ başlıklı yazısı, yalnız bankacılık kesimini değil, özel kesimin küreselci kapitalizm karşısındaki genel yaklaşımını yansıtmaktadır: "*Hurşit Güneş (03 Kasım 2006) : 'Türkiye'de yabancılar sürekli banka alıp duruyor. ... Bu süreç, kimilerini kaygılandırırken, kimilerini farklı nedenlerle sevindiriyor. Önce sevinenlerin nedenlerini anlayalım. Birincisi, patronların eline nakit geçiyor. Hatta kimileri banka geliştirerek çok ciddi kârlar yapıyor. Kısa sürede maliyetinin birkaç katına bankasını satanlar oluyor. İkincisi, bankacılık kesiminde hâlâ sermaye yapıları çok güçsüz. Patronların elinde bankaya koyacak ek sermaye olanağı bulunmuyor. Yani, ancak satarsa bu yükten kurtulacak. Üçüncüsü, bankacılık sanıldığı kadar aksine yeterince kâr sağlamıyor. Çok daha verimli alanlar bulunabilir. Kaldı ki, hâlâ finans kesiminin boyutu küçük.'*"

Ben bu komuyu, Türkiye'de iş yapan ama geçen yılın sonunda, "bu piyasa artık bitti" diyerek dikkatini Batı Afrika'ya çeviren bir İngiltere bankasının, genel müdürüne sordum: "Neden alıyorlar? Neden bu kadar büyük fiyatlar ödemeyi kabul ediyorlar?". Aldığım cevap son derece ilginç ve ilginç olduğu kadar da korkutucuydu, kanımı dondurdu: "Bu fiyatları veriyorlar çünkü yalnızca banka almıyorlar. Satanlar ruhlarını da birlikte satıyor". Ben bu "ruhlarını da satıyorlar" ifadesini açıklamasını istediğimde, genel müdür gülümsedi ve tekrarladı "Ruhlarını da satıyorlar" ve daha başka bir şey söylemedi...

⁷ Zorlu Holding'in iptal edilen ilk TÜPRAŞ özelleştirmesinde, Rus sermayesi için yaptığı "hizmet", -akim kalsa da- "ulusal sermaye-ulusal işbirlikçi" tartışmasına ışık tutacak niteliktedir. Bu konu, son bölümde tartışılmıştır.

⁸ <http://erginyildizoglu.blogspot/> / 3 Kasım 2006

II. BÖLÜM: YARGIDAKİ DÖNÜŞÜM

Özelleştirme, yalnızca “aritmetikten/rakamlardan ibaret değildir. Bu sürecin, açılan davalar ve verilen kararlar nedeniyle aynı zamanda “hukuksal ve yargısal” bir boyutu vardır.

Ekonomisi ve yargısı bağımsız olmayan bir devlet, bağımsız bir devlet olamaz. “Cumhuriyet” in nereye gittiği açısından özelleştirme alanında verdikleri kararlar doğrultusunda “yargı”nın da değerlendirilmesi gerekmektedir.

Üstelik, bazı çevrelerde, AKP’nin Cumhuriyet’ten sonra, “ikinci devrim hareketi” olduğu, buna “muhafazakâr/statükocu” yargının ve bürokrasinin direndiği tezleri ileri sürülürken, Anayasa Mahkemesi ve yönetsel yargının verdiği kararların bu “iddia”yı doğrulayıp doğrulamadığının irdelenmesi -herhalde- yararlı olacaktır.

1993–1999 arası, Anayasa Mahkemesi’nin özelleştirmeye ilişkin çeşitli yasaları Anayasa’ya aykırı bulduğu ve yönetsel yargının özelleştirme işlemlerini iptal ettiği bir dönemdi. Henüz, 1999 yazındaki Anayasa değişiklikleri yapılmamış, özelleştirme ve uluslararası tahkim Anayasa’ya girmemişti. Bu dönem, hem Anayasa Mahkemesi’nin, hem de yönetsel yargının Çiller’li koalisyonların “ekonomik krizin sorumluluğunu üstlerine yükleme” vb tehditlerine ve bütün baskılarına aldırmadan, “hukuksal” çerçevede kararlar verdiği bir dönemdi.

Mustafa Bumin başkanlığındaki, Haşim Kılıç başkanvekilliğindeki Anayasa Mahkemesi, ciddi bir “U” dönüşüne girdi.

“Tek parti iktidarı”nın AKP döneminde ise, buna yönetsel yargı da eklendi ve hem Anayasa Mahkemesi, hem de yönetsel yargı aşağıda ayrıntısıyla değerlendiren kararlarıyla, kendi varlık nedenini ortadan kaldırır bir hale geldi.

Bu satırların yazarı, yargıyı siyasal eleştirilerin muhatabı olmaktan korumak için, açılan davaların haber yapılmasından bile sakınan, davaları daha çok “teknik” bir meseleymiş gibi sunarak, yargı yerlerini tartışmaların dışında tutmaya özen gösteren, yargının tarafsızlığının, en başta davanın taraflarının yansızlığa uygun davranmasıyla sağlanacağına inanan bir gelenekten gelmektedir. Ancak, gerek aşağıda değerlendirilecek davaların hiçbirin tarafı olmaması, gerekse Türkiye’de her yargı kararından sonra “yargı engeli”, “yargı darbesi” gibi, yargıyı, yapılmaya çalışılan işleri engelleyen yer olarak göstermeye çalışan taraflı ve -kimse kusura bakmasın- “yüzsüz” haberlere karşı, en başta yargıdan hiçbir ses çıkmadığı için, yargıya rağmen yargının saygınlığını korumak amacıyla, bu yazıda geleneğin dışına çıkacaktır.

1 - ANAYASA MAHKEMESİ'NDEKİ DÖNÜŞÜM

Bilindiği üzere, Anayasa Mahkemesi, yasaların anayasaya uygunluk denetimini yapan yargı organıdır ve hele yürütmenin yasamada böylesi ezici çoğunluk sağladığı dönemlerde, varlığı daha da “yaşamsal” özellik kazanmaktadır.

Ancak, Anayasa Mahkemesi'nin AKP dönemindeki özelleştirmeye ilişkin kararları, bu yaşamsallıkla bağdaşmayan kararlardır. Ve gariptir ki, aynı dönem, Anayasa Mahkemesi üyelerini atayan Sayın Cumhurbaşkanı'nın, üye atamaları nedeniyle -özellikle AKP'ye yakın çevrelerce- eleştirildiği dönemdir.

a) Özelleştirme

Anayasa Mahkemesi, AKP döneminde, daha önceki çizgisini değiştirmiştir. Oysa Anayasa Mahkemesi'nin, özelleştirmenin Anayasa'ya eklendiği 1999'a kadar verdiği kararların değiştirilmesini gerektirecek “anayasal” bir dayanak yoktur.

Evet, Anayasa'nın 47. maddesinde değişiklik yapılarak, “özelleştirme” madde başlığı olarak Anayasa'ya girmiştir; ama, o kadar...

Anayasa Mahkemesi'nin, Türk Telekom A.Ş. ve elektrik özelleştirmeleri konusunda verdiği iptal kararlarının, yabancılara satılacak hisseler sınır getirilmesinin zorunlu olduğunu belirttiği kararların dayanağı olan maddeler, yani Anayasa'nın Başlangıcının 5. fıkrası, 5. 167 ve 172. maddeleri aynen durmaktadır.

Türk Telekom ve elektrik özelleştirmesini Anayasa'ya aykırı bulduğu dönemde, Anayasa'da özelleştirmeye ilişkin bir madde olmamasına karşın, Anayasa Mahkemesi, “özelleştirmenin yapılabileceğine, ancak kamulaştırmanın tersi olarak “gerçek değeri üzerinden ve zorunlu durumlarda” yapılabileceğini belirtmiştir. Bu nedenle, özelleştirmenin Anayasa'ya girmesi, daha önce olmayan bir konunun, yeni getirilmesi demek değildir. Olsa olsa, artık kamulaştırma ile aynı tutulmasının gerekmediği, özelleştirmede “gerçek karşılığının ve zorunlu durumların aranması”na gerek kalmadığı ileri sürülebilir.

Anayasa'nın 47. maddesinin değiştirilerek, özelleştirmenin Anayasa'ya konması, Anayasa'nın diğer maddelerini değiştirmedeği ve “her durumda, her türlü özelleştirme yapılır” haline getirmediği halde, Anayasa Mahkemesi'nin, nasıl olup da, Anayasa'nın 47. madde dışındaki maddeleri de değiştirilmiş gibi kararlar verebildiği, yanıtlanması gereken bir sorudur.

Anayasa'nın 47. maddesine özelleştirme için eklenen 3. fıkra, “kamu iktisadi teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzelkişilerinin mülkiyetinde bulunan işletme ve varlıkların

özelleştirilmesine ilişkin esas ve usuller” hakkındadır ve sadece “esas ve usuller”in “kamunda gösterileceğini” belirtmektedir. Bu nedenle bu yetki doğal olarak, yasama organınca, ancak, Anayasa’nın diğer kuralları çerçevesinde kullanılabilir.

b) Türk Telekom’un yabancılara satışı

Anayasa Mahkemesi’nin hukuken yanlış kararlarından en önemlisi, Türk Telekom hisselerinin yarısından fazlasının yabancılara satışına olanak veren düzenlemeyi, “Anayasa’ya uygun” bulmasıdır.

Yasa tasarısının TBMM’ye sunulmasından birkaç gün önce dönemin Anayasa Mahkemesi başkanı Mustafa Bumin Hürriyet’te, Yener Süsoy’a, “*T’nin özelleştirilememesine yanarım*” diye röportaj vermiş (3 Mayıs), bu röportajdan 4 gün sonra, yasa tasarısı TBMM’ye sunulmuştur (7 Mayıs). Yasa tasarısının madde gerekçesi, yasanın tamamından uzundur, adeta bir gerekçeli Anayasa Mahkemesi kararı gibidir.

Mustafa Bumin’in başkanlık döneminde 1 yılı aşkın görüşmeyi bekleyen bu yasa, Bumin’in emekli olmasından sonra da bir süre daha beklemek zorunda kalmış ve ancak Danıştay İdari Dava Daireleri’nin anayasaya aykırılık itirazından sonra gündeme alınmıştır.

Gündeme alınmıştır ama, ilginçtir iptal istemi reddedilmiştir. Anayasa Mahkemesi, daha önce Türk Telekom’un özelleştirilmesine yönelik 4 davada verilen kendi kararlarına ve oluşturulan içtihadı karşın, Türk Telekom’un yüzde elli birinden fazlasının yabancılara satılmasına izin veren yasayı Anayasa’ya uygun bulmuştur.

Oysa, Anayasa Mahkemesi’nin daha önceki kararlarına ve yabancılara yarından fazla hisse satışının iptaline dayanak oluşturan Anayasa’nın Başlangıç bölümünün 5. fıkrası ile Anayasa’nın 5., 167. ve 172. maddeleri değişmemiştir:

— Anayasa’nın Başlangıç bölümünde “*Hiçbir faaliyetin (düşünce ve mülahazanın) Türk millî menfaatleri... nin karşısında korunma göremeyeceği...*” hükmü durmaktadır.

— Anayasa’nın 5. maddesinde devletin temel amaç ve görevleri arasında, hem “*...Türk Milletinin bağımsızlığı*”nı, hem de “*kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak*” durmaktadır.

— Anayasa’nın 167. maddesindeki, “*piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önleme*” görevi durmaktadır.

— Anayasa’nın 172. maddesindeki “*tüketiciyi koruma*” görevi durmaktadır.

Ve bu maddelerin hepsi, daha önce Anayasa Mahkemesi kararlarına geçtiği için, -eski başkanlardan Sayın Yekta Güngör Özden'in sözüyle - "*kelebekler dışında herkes*" için bağlayıcı hale gelmiştir. Ama, anlaşılan Anayasa Mahkemesi "*kelebek*"tir ki, mahkemenin birden çok kararında yer alan "Anayasa ve Özelleştirme" başlıklı bölüm, Anayasa'nın 153. maddesine karşın, onu bağlamamaktadır: (3987 sayılı Yasa hakkındaki 7/7/1994 gün E:1994/49, K:1994/45-2 sayılı karar, R.G: 10/9/1994)

"Anayasa Mahkemesi'nin 2983 sayılı Yasa ile ilgili kararında, 5. maddede yer alan "Türk milletinin bağımsızlığı" ilkesinin siyasal ve ekonomik bağımsızlığı birlikte içerdiği, bu kavramların yalnız başına bir anlam taşımadıkları, birbirlerini tamamlayan kavramlar oldukları vurgulanmıştır.

Anayasa'nın 16. maddesinde ise, Anayasa'nın 12. maddesinde herkese tanınan temel hak ve özgürlüklerin, yabancılar için, uluslararası hukuka uygun olarak yasayla sınırlandırılabilmesi kurala bağlanmıştır. Yabancıların temel hak ve özgürlüklerin kimilerinden yurttaşlar gibi yararlandırılmamasının, bu hakların kimi sınırlama ya da kısıtlamalara bağlı tutulmasının nedenlerini Anayasa Mahkemesi'nin yabancılar mülk satışı ile ilgili 13.6.1985 günlü, Esas 1984/14, Karar 1985/7 sayılı kararında da belirtildiği gibi, Devlet'i korumak, onun sürekliliğini sağlamak gibi düşüncelerde aramak gerekir. Devletin geleceği üzerinde doğrudan etkisi olan yaşamsal önemdeki konularda, yabancıların ağırlığını önleyici kuralların getirilmesi, bağımsızlığın korunması yönünden zorunludur.

Kalkınmayı hızlandırmak için elbette dış borçlanma, yabancı sermaye, yabancı ortaklıklardan yararlanmak gerekir. Ancak, özelleştirme yoluyla giderek yabancıların nüfuzuna yol açılması, ülke bağımsızlığı yönünden kabul edilemez. Bu gerçek, özelleştirme politikası uygulayan gelişmiş kimi ülkeleri bile önlem alma zorunda bırakmıştır. Örneğin, yabancılar satılabilecek pay oranı Fransa'da yüzde 20, Belçika'da yüzde 20-25, İngiltere'de ise yüzde 10 ile sınırlandırılmıştır. Türk Ulusu'nun çıkarlarının, ülke bağımsızlığının ve güvenliğinin gözetilmesi özelleştirmenin yabancılaştırmaya dönüşmemesi yönünden getirilecek kuralların önemi büyüktür. Uygulamaların karşılıklılık ilkesi gözetilerek yapılması gerekir.

Telekomünikasyon, elektrik üretim, iletim ve dağıtım gibi stratejik önemi olan alanlara yabancıların girmesinin ötesinde, egemen olması, güvenlik, bağımsızlık ve ekonomik yönlerden çok sakıncalı olabilir. Çünkü, bu tür kamu hizmetleri ülke güvenliği ile çok yakından ilgilidir.

Halka ya da çalışana satılsa bile yasada önlem getirilmedikçe payların hızla el değiştirmesi her zaman için olanaklıdır. Özelleştirilen ve ilk

aşamada halka satılan kuruluşların sonradan yerli ya da yabancı sermaye gruplarının eline geçme olasılığı fazladır. Düzenlemelerin bu tür durumları önleyecek biçimde yapılması gerekir.”

Anayasa Mahkemesi'nin -birden çok tekrarlanmış- yukarıdaki kararına karşın, Anayasa Mahkemesi'nin Türk Telekom A.Ş.'nin yarısından fazla hissesinin yabancılara satışına onay vermesi, ancak, yıllarca Anayasa Mahkemesi üstünde kurulan *“Telekom satılmazsa ekonomik kriz çıkar, sorumlusu da siz olursunuz”* baskısının sonucu olarak açıklanabilir ki, bu *“iyimser”* yorumdur, Çünkü diğer yorumların hiçbiri Anayasa Mahkemesi kararını, Anayasa'ya uygun gösteremez.

İyimser yorumun sonucu da yıllık 2 milyar dolayında gelir elde eden Türk Telekom'un kendi parasıyla 6,5 milyar dolara yabancılara satışına, Anayasa Mahkemesi'nin *“evet”* demesidir.

c) İmtiyaz

Anayasa Mahkemesi imtiyaz sözleşmeleri konusunda da *“çizgi”* değiştirmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin daha önceki kararlarına göre, bir hizmetin kamu hizmeti olup olmadığına, hizmetin niteliğine bakılarak karar verilebilir. Öğretide, yasama organının, bir hizmetin kamu hizmeti olup olmadığına karar verme yetkisi bulunduğu bazılarınca ileri sürülmüş ve bu sav, yasama organının, yasa ile bir hizmeti, kamu hizmeti olmaktan çıkarabileceği iddiasına dayanak oluşturmuşsa da, hangi sözleşmelerin imtiyaz sözleşmesi sayılacağına yasama organının değil, yargı organının karar vereceği ve bunu sözleşmenin niteliğine göre belirleneceği, Anayasa Mahkemesi'nin *“yerleşik içtihatı”*dır.

O zamandan bu yana Anayasa'da değişen, 47. maddeye eklenen son fıkra ile 125 ve 155. maddelerdeki değişikliklerdir.

47. maddeye eklenen;

“Devlete, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişileri tarafından yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzelkişilere yaptırılabilmesi veya devredilebileceği kanunla belirlenir” hükmüdür.

“Kanunla belirleme”, *“kanunla düzenleme”*den, daha sınırlı bir yetkidir. Çünkü yasama organı, anayasa koyucu değil, yasa koyucudur. Anayasa Mahkemesi'nce daha önce oluşturulmuş içtihadı göre, yasama organının yetkisi, yeni hizmet alanlarının kamu hizmetine dâhil edilmesini kapsar. Niteliği gereği, kamu hizmeti olan bir alanın, bu kapsamdan çıkarılması yasama organının bile yetkisinde değildir ve Anayasa'nın 155. maddesindeki değişiklik, imtiyaz sözleşmelerini ortadan kaldırmamış, sadece

Danıştay'ın yetkisini sınırlamıştır. Danıştay'ın yetkisi sınırlı olsa bile, kamu hizmetinin imtiyaz sözleşmesi ile gördürülmesi usulü devam etmektedir.

Anayasa'nın 125. maddesindeki değişiklik de, kamu hizmetlerinin "imtiyaz sözleşmeleri" ile görülmesini ortadan kaldırmamış; "Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların millî veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebileceği" belirtilmiş, bir de sınır konmuştur: "Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir."

Anayasa Mahkemesi'nin daha önce söylediği aynen şudur:

"Anayasa yargısı alanında bir hizmetin 'kamu hizmeti' bir sözleşmenin de imtiyaz sözleşmesi olup olmadığı yasaya değil, niteliğine bakılarak saptanabilir."

Evet, Anayasa'nın 47. maddesi değiştirilmiştir ama, bu değişikliğin kapsamı ve içeriği Anayasa Mahkemesi tarafından, diğer maddeleri çerçevesinde ve teslimiyete düşmeden yapılacaktır.

d) Kamu bankalarından bir eşya gibi nakledilen personel

Bilindiği gibi, özelleştirme uygulamaları 4046 sayılı Özelleştirme Yasası'nda; özelleştirme nedeniyle diğer kamu kurum ve kuruluşlarına nakledilecek personelin durumu da bu yasanın 22. maddesinde düzenlenmiştir. 22. madde, 4046 sayılı Yasa'nın (4232, 4971 ve 5398 sayılı yasalarla) en çok değiştirilen maddesidir.

Ziraat ve Halk Bankalarını özelleştirmeye hazırlayan 4603 sayılı Yasa da, kamu bankalarından diğer kamu kurum ve kuruluşlarına nakledilecek personel için 4046 sayılı Yasa'nın 22. maddesine gönderme yapmıştır.

Kamu bankalarından nakledilen personelin haklarını sınırlayan düzenlemeler (özellikle 4743 sayılı yasa) hakkındaki kararlar, 1999'dan sonra çizgisi değişen, Anayasa Mahkemesi'nin eleştirilmesi gereken kararları arasındadır.

Kamu birikimlerinin piyasanın eline geçmesine göz yuman Anayasa Mahkemesi, kamuda kalmayı düşünenlerin hakları sınırlanıp işçi statüsüne ve özel kesime geçişin özendirilmesi, işçi statüsüne geçirilen personelin de sermayenin başına dert olmaması⁹ için gerekli çabayı sarf etmiştir.

⁹ 4684 ve 4743 sayılı Yasa ile Ziraat ve Halk bankası yönetim kurullarına verilen yetki çerçevesinde imzalatılan "belirsiz süreli hizmet akitleri", en temel insan haklarına aykırıdır. Personelin çalışma yeri, ücreti ve çalışma saatleri işveren tarafından tek taraflı belirlenmekte, fazla mesai ödenmemekte, zorunlu ve ücretsiz eğitim öngörülmektedir. Ayrıca Ziraat ve Halk bankasında çalışanların sendikalaşması da "fiilen" engellenmektedir.

4743 sayılı yasa 2001 krizi sonrasında, 31 Ocak 2002’de çıkarılmıştır. Cumhurbaşkanınca, Anayasa’ya aykırı olduğu için bir kez geri gönderilmiş olmasına karşın, Anayasa Mahkemesi’nin kararı “red”dir. Başkan Mustafa Bumin, başkanvekili Haşim Kılıç’tır. Gerekçeli karardaki; *“hukuk devletinde hukuka aykırı işlemlerin yargı denetimine bağlı olması da önemli bir güvencedir.”* görüşü, topu yönetsel yargıya atan, klasik bir Mustafa Bumin yaklaşımıdır. Oysa, Anayasa Mahkemesi’nin Anayasa’ya aykırı bulmadığı bir düzenlemeyi, yönetsel yargının hukuka aykırı bulması gerçekten “istisnai” bir durumdur.

Anayasa Mahkemesi, 4603 sayılı Yasayı değiştiren 4684 sayılı Yasa hükmü hakkındaki iptal istemini, aynı hüküm 4743 sayılı yasa ile değiştirildiğinden dava konusu kalmadığı gerekçesiyle görüşmemiş, 4743 sayılı yasayı incelerken de, *“banka özel hukuk hükümlerine tabi kılındığına göre, personelin de özel hukuk hükümlerine tabi kılınmasını”* Anayasa’nın 128. maddesine uygun bulmuştur.

Kamu personel rejiminin anayasal temellerini yıkan bu kararın gerekçesi “doğallık”tan başka bir şey değildir. Aynı mantıkla, gücü olanın, bunu keyfince kullanması da “doğal”dır ama; “hukuk”, devlet adına güç kullananların kurallar ile sınırlanması için verilen uğraşın adıdır. Kamu hukukunun varlık sebebi, doğallığa teslim olmamaktır; çünkü “doğal” olan her şey “hukuksal” değildir.

Ziraat ve Halk Bankaları özel hukuk hükümlerine tabi kılınsalar bile, kamu tüzel kişisidirler ve sermayelerin yarısından fazlası, kamuda kaldığı sürece kamu hukukuna tabidirler.

İkincisi, özel hukuk hükümlerine tabi kılınma, banka yönetim kurullarına istediğini yapabilme yetkisinin verilebilmesi demek değildir. Anayasa Mahkemesi, 4743 sayılı Yasa ile getirilen; *“banka yönetim kurulları uygun gördüklerine sözleşme önerme, istediklerinin sözleşme istemini reddedip diğer kamu kuruluşlarına gönderme”* yetkisini, *“bankanın verimlikli, kârlılık, vs”* ilkeleri içinde kullanılacak bir yetki olarak Anayasa’ya uygun bulmuştur.

Oysa, banka yönetim kuruluna bu yetkinin devri Anayasa’ya açıkça aykırıdır. Çünkü, Anayasa’nın *“yasa ile düzenlenir”* dediği konular, yasa ile yetki devredilemeyecek konulardır. Usul ve esasların doğrudan yasama organı tarafından belirlenmesi zorunlu konulardır. Anayasa Mahkemesi, bu açık aykırılığa göz yummuştur.

Anayasa Mahkemesi’nin karardan dört yıl sonra gerekçesini yayımladığı (E: 2002/31, K: 2002/58, 14 Mart 2006 tarihli R.G) ve *“Özel hukuk hükümlerine göre bankalarda çalışması uygun görülen personel ile uygun görülmeyen*

personelin yönetim kurullarınca belirlenmesi konusunda yasada herhangi bir ölçütün bulunmamasının keyfiliğe yol açacağı ileri sürülmekte ise de, çağdaş bankacılığın ve uluslararası rekabetin gereklerine uygun olarak yeniden yapılandırılan bankaların çalışmalarını etkin, verimli, özerk bir yapıda sürdürebilmeleri yapılacak personel seçiminde belirleyici olacak” diye savunduğu yetkiler, yönetim kurulları tarafından, daha alt makamlara devredilmiş ve bu hukuka aykırı yetkiler ile 20.000’den fazla çalışan mağdur edilmiş, bir masa, bir sandalye gibi diğer kamu kurum ve kuruluşlarına atılmıştır. Bunun sorumlusu, Anayasa Mahkemesi’dir.

e) Özelleştirme sonucu nakledilen 399 sayılı KHK’nin eki 1 sayılı cetvele tabi çalışanlar

Bilindiği gibi, KİT’lerde çalışan personele uygulanacak rejim, 399 sayılı KHK’de düzenlenmiş, 399 sayılı KHK de, personeli 1 ve 2 sayılı cetvel olarak ikiye ayırmıştır.

Anayasa Mahkemesi’nin yukarıdaki kararı, 2002 yılına, AKP öncesine aittir. Ancak, halen görevi sürdüren Anayasa Mahkemesi de, özelleştirme nedeniyle nakledilen 399 sayılı KHK’nin eki 1 sayılı cetvele tabi çalışanların haklarının 3 yıl süre ile dondurulmasına ve bu sürenin sonunda ortadan kaldırılmasına izin vermiştir.

Bilindiği gibi, özelleştirme nedeniyle nakledilen personelin maaşı, gittiği kurumdaki “eşdeğeri” kendisine yetişene kadar dondurulmaktadır.

Müfettiş dışındaki tüm 1 sayılı cetvelin (bölge müdürü, bölge müdür yardımcısı, şube müdürü, şube müdür yardımcısı vb) “araştırmacı” olarak atanmasıyla, “muadiller”i zaten düşürülmüştür.

Diğer yandan, maaşın dondurulması, doğrudan Anayasal bir hakkın sınırlanması demektir. Buna şimdi bir de, 3 yıl sonra ek tazminat, ikramiye vb unsurların tümüyle kaldırılarak, üçüncü yılın sonunda net gelirlerin 400–500 YTL dolayında azaltılması eklenmiştir.

Ancak, bu düşüş, sanki bir hak kaybı değil de, bir hakkın güvenceye kavuşturulması biçiminde gösterilmiş ve “hakların 3 yıl süre ile saklı tutulacağı” hükmü getirilmiştir.

Oysa, hakların 3 yıl süreyle “saklı” tutulması, bir “hak tanıma” değil, var olan bir hakkın kullanımının üç yıl ile sınırlandırılmasıdır. Üç yıl sonunda hakları “eşdeğeri kendisine yetişene kadar” ortadan kaldırılacaktır. “Eşdeğeri kendisine yetişene kadar” denmesinin bir anlamı yoktur, eşdeğerleri, bu düşük enflasyon ortamında

kendilerine 10–15 yılda ancak yetişecek, o zamana kadar da bu kişiler, emekli olacaklardır.

4046 sayılı Yasa'nın 22. maddesi kapsamında nakledilen 1 sayılı cetvele tabii personelin maaşları dondurulduğu yetmiyormuş gibi, bir de 3 yıl sonra maaşları düşürülmektedir ve Anayasa Mahkemesi bunu Anayasa'ya "uygun" bulmuştur; gerekçesi de bunların "haklarının kazanılmış hale gelmediği"dir.

Maliye Bakanlığı ve Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, yargı kararı ile alınmış hakları (Danıştay hakları dondurulanların ek tazminat, ikramiye, bankacılık tazminatı vb gibi unsurlarının dondurulacağına, artışlarının ise maaşa yansıtılacağına karar vermiştir) yasa ile ortadan kaldırırken (ki, yargı kararlarını etkisiz kılmak için yasa çıkarılması anayasa aykırıdır), bu amaçla yaptıkları düzenlemeler kimsenin haberi bile olmadan TBMM'den geçip yasalaşırken, Anayasa Mahkemesi, gelişmelerin farkında değildir. Buna, bir yüksek yargı organının hakkı yoktur. Adeta, Anayasa Mahkemesi üyeleri sırça köşklerinde, diğer çalışanların haklarını anayasaya aykırı biçimde budanmasına anayasal kılıf bulmaktadırlar (E: 2002/31, K: 2002/58, 14 Mart 2006 tarihli R.G):

"Kazanılmış haklara saygı ilkesi, hukuk devletinin genel ilkelerinden birisini oluşturmaktadır. Kazanılmış bir haktan söz edilebilmesi için bir hakkın, yeni yasadan önce yürürlükte olan kurallara göre bütün sonuçlarıyla fiilen elde edilmiş olması gerekmektedir. Kazanılmış hak, kişinin bulunduğu statüden doğan, tahakkuk etmiş ve kendisi yönünden kesinleşmiş ve kişisel alacak niteliğine dönüşmüş haktır.

'Şahsa bağlı hak' uygulaması 3 yıllık süre ile sınırlanmış iken 'fark tazminatı ödenmesi' uygulaması, aradaki farkın kapanmasına kadar uygulanacak bir yöntem olarak kabul edilmiştir. Şahsa bağlı hak ve fark tazminatı ödenmesi uygulamalarına belirtilen hallerin gerçekleşmesinden daha önce son verilmesi, ancak ilgililerin atandıkları kurumdaki kadro unvanı veya pozisyonlarında isteklerine bağlı olarak herhangi bir değişiklik olması ya da başka kurumlara geçmeleri koşuluna bağlanmıştır.

Statü hukukunda, memurlara yapılacak parasal hak ödemeleri bakımından ilgilinin bulunduğu kadronun gözetilmesi esastır. Naklen atama suretiyle kadro unvanının değişmesi halinde de özlük hakları, ilgilinin yeni kadro unvanı gözetilerek belirlenmektedir. Bir kadroya ilişkin parasal haklar, kural olarak bir başka kadroda bulunanlar yönünden kazanılmış hak oluşturmamaktadır. 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye ekli (1) sayılı cetvelde belirtilen kadrolarda görev yapmakta iken nakle tabii tutulan personelin önceki kadro unvanlarına bağlı hakları,

halen buldukları statüden doğan, tahakkuk etmiş ve kendileri yönünden kesinleşmiş ve kişisel alacak niteliğine dönüşmüş bir hak niteliğinde olmadığından kazanılmış bir hakkın ihlali söz konusu değildir.”

Anayasa Mahkemesi'nin yukarıdaki gerekçesi, hatalıdır. Eğer bu haklar Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli kararında belirtildiği gibi, “kesinleşmiş”, “kişisel alacak haline gelmiş”, “kazanılmış” bir hak değilse, o zaman niçin 3 yıl saklı tutulmaktadır? Anayasa Mahkemesi, madem bu personel açısından “kazanılmış bir hak olmadığı” sonucuna varmıştır, o zaman bunların haklarını niçin 3 yıl süre ile saklı tutmaktadır? Hak yoksa, baştan itibaren yoktur ve bunların haklarının saklı tutulmasına da gerek yoktur. Arada ne olmaktadır ki, Anayasa Mahkemesi'ne göre “kazanılmış olmayan” hak 3 yıl saklı tutulmakta, 3 yıl sonra kaldırılmaktadır?

f) Yürürlükte olmayan Anayasa hükmüne göre karar veren Anayasa Mahkemesi

Anayasa Mahkemesi'nin yukarıdaki kararları, öyle ya da böyle yine de “hukuksal çerçevede” tartışılabilir kararlardır.

Ancak, Anayasa Mahkemesi'nin 7.10.2006 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan E: 2002/47, K: 2006/1 sayılı 5.1.2006 tarihli öyle bir kararı vardır ki, bunun hiçbir biçimde mazur görülmesi mümkün değildir. **Anayasa Mahkemesi davayı, iptali istenen işlem ve Anayasa'ya aykırılık itirazı sırasında yürürlükte olmayan bir Anayasa maddesini gerekçe göstererek reddetmiştir.**

Antalya İdare Mahkemesi'nde açılan davanın tarihi 1998'dir. Esas numarası 1998/595'tir. İptali istenen işlem, 15.7.1998 tarih ve 98/44 sayılı ÖYK kararıdır.

İptal istemiyle birlikte, 4046 sayılı Yasa'nın 15. maddesindeki “*Genel ve katma bütçeli idarelerle bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşların sadece tekel niteliğindeki mal ve hizmet üretim faaliyetleri ile kamu iktisadî kuruluşlarının temel kuruluş amaçlarına uygun mal ve hizmet üretim faaliyetleri imtiyaz addolunur. Bunların dışındakiler imtiyaz sayılmaz. Bu madde gereğince imtiyaz sayılan faaliyetlerle ilgili olarak yapılacak anlaşma ve sözleşmeler imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri niteliğinde olup, diğer kanunların bu hususları düzenleyen özel hükümleri saklıdır.*” hükmü için Anayasa'ya aykırılık itirazında bulunulmuştur.

Antalya İdare Mahkemesi, anayasaya aykırılık itirazını reddetmiş, temyiz sırasında Danıştay 10. Dairesi kabul etmiş ve Anayasa'nın 2. ve 10. maddesine aykırılık itirazıyla Anayasa Mahkemesi'ne götürmüştür.

Anayasa Mahkemesi, 2949 sayılı Yasa'nın 29. maddesindeki; "Anayasa Mahkemesi kanunların, kanun hükmünde kararname ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasa'ya aykırılığı hususunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmaya mecbur değildir." hükmü uyarınca, davayı 2. ve 10. madde yönünden değil, Anayasa'nın 47. maddesi yönünden incelemiş ve 1998'de yapılmış idari işlem için 1998'de açılmış dava sırasındaki Anayasa'ya aykırılık itirazını, 1999'da eklenen fıkrayı gerekçe göstererek reddetmiştir

"Anayasa'nın 47. maddesinin 4446 sayılı Yasa'nın 1. maddesiyle eklenen dördüncü fıkrasında, Devlet, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişileri tarafından yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzelkişilere yaptırılacağı veya devredilebileceğinin kanunla belirleneceği hükmü yer almaktadır. Buna göre Devlet, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerine yürüttükleri yatırım ve hizmetleri özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya tüzelkişilere yaptırabilme veya devredebilme yetkisi tanınması karşısında, 4046 sayılı Yasa'nın 15. maddesinde öngörülen belirli mal ve hizmetlerin imtiyaz addolunarak bunların dışında kalanların imtiyaz sayılmayacağı yolundaki düzenlemenin yasa koyucunun takdir yetkisi içinde olduğunun kabulü gerekir.

Anayasa Mahkemesi kararı tam dört yıl sonra verilmiştir ve gerekçesi bir sayfa bile değildir. (Anayasa Mahkemesi'ne saygımız "yasak savma kabilinden" demeyi engellemektedir) Sayın Fulya Kantarcıoğlu'nun, 1 sayfalık değişik oy gerekçesi bile, ret gerekçesinden uzundur.

Bu kararın ve gerekçesinin Anayasa Mahkemesi'ne yakışmaması bir yana, "vahim" olan şudur ki; Anayasa'ya aykırılık itirazında bulunulan yasa hükmünün yürürlüğe girdiği tarihi 1994'tür. Bu tarihte henüz, Anayasa'nın 47. maddesi değiştirilmemiştir. İdari işlemin yapıldığı, iptal davasının açıldığı ve Anayasa'ya aykırılık itirazının bulunduğu tarih 1998'dir. Anayasa değişikliğinin tarihi 1999'dur.

İdari işlem tarihinde yürürlükte olmayan bir Anayasa maddesine göre, uygunluk denetimi yapılabileceğini, bir Mülkiye ya da Hukuk Fakültesi öğrencisi söylese, başına neler gelebileceğini herkes kolayca tahmin edebilir.

Bu davanın raportörü yok mudur, dosyayı alıcı gözüyle hiçbir üye incelememiş, kimse mi idari işlemin ve yasanın tarihine bakmamıştır; yoksa Danıştay dosyayı eksik yollamış, Anayasa Mahkemesi'nin böylesi fahiş bir hata yapmasına, o mu neden olmuştur? Bu bir hata olarak değerlendirilebileceği gibi, yargılamadaki savsama, ilgililer için ceza hukuku boyutunun da düşünülmesini gerektirecek niteliktedir.

Herhalde, Danıştay 10. Dairesi, maddi verilerin saptanmasındaki yanlışlık nedeniyle yargılanmanın yenilenmesi kurumunu kullanacaktır.

g) Anayasa Mahkemesi'nin geleceği

Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki kararlarıyla, -bilerek ya da bilmeyerek- IMF ve özelleştirme politikalarının da yanında yer almış, hukuksal değil, siyasal kararlar vermiştir. Karar verme ile gerekçe yazma arasındaki aşırı gecikme, dosyaların bekletilmesi, zorlama gerekçeler, kökleşmiş içtihattan dönmeler, hukukiliği bir yana bırakarak “doğal”lığa sığınmalar bunu kanıtlamaktadır. Anayasa Mahkemesi üyelerinin bu durumda, kararın “hukuksal gereklerini” daha iyi incelemeleri ve siyasal ya da ekonomik kaygılarla değil, hukuksal gerekçelerle karar vermeleri gerekmektedir.

1993-1999 döneminde Anayasa Mahkemesi üzerinde kurulmaya çalışılan baskının, bugün sonuç verdiği ve Anayasa Mahkemesi'nin ekonomik ve siyasal sonuçlarını da düşünerek karar vermeye başladığı görülmektedir ki, bu çok ciddi bir durumdur

Bazı davalarda, karar sonuçlarını, İMKB kapandıktan sonra açıklaması, Anayasa Mahkemesi'nin kararın “ekonomik” sonuçlarını nasıl göz önünde tuttuğunun bariz örneğidir. Anayasa Mahkemesi, yasaların Anayasa'ya uygunluk denetimini yapmaktadır ve Anayasa'ya aykırı olduğu için iptal edilen bir yasanın siyasal ve ekonomik sonuçlarından sorumlu olan Anayasa Mahkemesi değil, yasama organı ve hükümettir. **Anayasa Mahkemesi'nin, görev ve yetkileri arasında -her türlü spekülasyona açık- “borsanın düşmesini önlemek” olmadığı gibi, siyasi iktidarın sorumluluğunu paylaşmak da yoktur.** Anayasa'ya aykırı yasanın sonuçlarından sorumlu olanlar Anayasa'ya aykırı yasayı iptal edenler değil, Anayasa'ya aykırı yasayı önerenler ve çıkaranlardır.

Yasaları Anayasa'ya uygun bulma yeri değil, Anayasa'ya uygunluk denetimi yapma yeri olan Anayasa Mahkemesi'nin, bu yetkiyi lâıkiyle kullanmaması, yetkinin elinden alınmasıyla sonuçlanırsa, bunun sorumlusu kendisi olacaktır.

Tıpkı özelleştirme uygulamalarının hukuksal denetimini yapmak üzere kurulan -ve kuruluşu bile doğal yargıç ilkesi gereği Anayasa'ya aykırı olan- Danıştay 13. Dairesi'nin, kendi işlevini, idari işlemlerin hukuka uygunluk denetimini yapma yerine, özelleştirme işlemlerini hukuka uygun bulma yeri olarak görmesi gibi, Anayasa Mahkemesi de aynı yanlışın içindedir.

3. YÖNETSEL YARGININ GELECEĞİ

Yönetmel yargı yerlerinde de durum pek farklı değildir:

a) İlk derece mahkemeleri, “tehlkeli” davalarda, “*ben önce davayı reddedeyim de, kararı Danıştay versin*” eğilimi içine girmiştir. Bunun ne kadar tehlikeli olduğunu açıklamaya gerek yoktur.

b) Öte yandan, “yürütmeyi durdurmayı(YD) red” kararlarının “*gereksiz*” yazılması uygulaması sürmektedir. Yönetmel yargının bundan vazgeçmesi gerekmektedir. Gereksiz YD red kararları, AİHS’nin 6. maddesindeki adil yargılanma hakkının ihlalidir ve bu kararların AİHM’e götürülmesi mümkündür. Türkiye, bir de bu ayıpla karşı karşıya bırakılmamalıdır.

c) Bir diğer yanlış uygulama, iptal davası açma hakkının giderek daha dar yorumlanmaya başlanması ve dava açma hakkının sınırlanmasıdır. Anlaşılan, 1990’lı yıllardan sonra yönetmel yargıda göreve başlayanlar, Türkiye’de idari dava açma hakkını sınırlamak için yapılanları, çıkarılan yasaları bilmemektedirler, 1990’dan önce göreve başlayanlar ise, o günleri unutmuştur.

İdari dava açma hakkı, askeri darbe dönemlerinde “süre” olarak sınırlanmıştır, YD kararı verilmesi askeri darbe dönemlerinde sınırlanmıştır. Yönetmel yargının, tüm bu sınırlamalara karşın, hem dava açma hakkını koruyan, hem de YD kararı verilmesi engelleyen kuralları genişleten kararları yönetmel yargı tarihinin altın sayfalarına geçmiştir. 1402’liklerin üniversiteye dönmelerini sağlayan Danıştay 5. Dairesi’dir.

Anayasa’nın 153. maddesine karşın, Anayasa Mahkemesi’nin “*iptal kararını açıklamasının idareleri bağlayacağına*” karar veren Danıştay 6. ve 8. daireleridir.

Anayasa Mahkemesi’nin yürürlüğü durdurma kararı verebileceğine ilişkin ilk kararın istemi, Danıştay’ın bu kararları dayanak gösterilerek yapılmış ve sonuçta Anayasa Mahkemesi’nden ilk yürürlüğü durdurma kararı çıkmıştır.

Yargı, adli yıl açılış törenlerindeki sert söylevleriyle gücünü göstermez. Yargı yerleri, kararlarıyla konuşur. Kararları, dava açma hakkını sınırlayan, gereksiz karar veren bir yargı dalının, açılış törenlerinde yaptığı parlak konuşmaların bir anlamı yoktur.

AKP dönemi, aynı zamanda;

· “idari sözleşmelerden doğan ihtilaflarda” idari yargıyı görevli saymama (Zonguldak ve Samsun idare mahkemeleri),

- dosya tekemmül ettikten sonra “dilekçe red” kararı verme (Ankara, Samsun idare mahkemeleri, Danıştay 8. Daire)
- Kamu İhale Yasası`ndaki açık hükme karşın ÇED raporu alınmadan açılmış ihaleyi hukuka uygun bulma (Zonguldak İdare Mahkemesi),
- özelleştirilen işyerinde örgütlü sendikanın üç davasını gördükten sonra dördüncü davasında dava ehliyeti olmadığına karar verme (Danıştay 13. Dairesi),
- kazanılmış iptal davası sonucu aynı davacı tarafından açılmış tam yargı davalarına “red” kararı verme (Trabzon ve Samsun idare mahkemeleri)
- Danıştay İdari Dava Daireleri (Genel) Kurulu`nun düzenleyici işlem hakkındaki bir YD ya da iptal kararının ilgililere, idareye başvuru ve dava hakkı vereceği kararın karşın, “süreden red” kararı verme (Danıştay 5. Daire) ve
- en “vahim”i “idarenin hiçbir belgeyle tevsik edilmemiş savunma görüşlerini “geçerli” kabul ederek üzerine karar tesis etme” (bütün idare mahkemeleri) gibi, yönetsel yargının kendi varlık alanını yok sayan kararlarıyla geçmiştir.

Yönetsel yargı yerleri, yönetsel işlemlerin hukuka uygun bulma yeri değil, hukuka uygunluk denetimi yapma yerleridir. Yönetsel yargı yerleri kuruluş amaçları nedeniyle, “*idareden yana*” ya da “*idarenin yanında*” olamazlar, idarenin yerine geçemez, “*empati*” yapamazlar.

Yönetsel yargıda, “*yönetimde istikrar*” gibi bir ilke yoktur. “*Yönetimde istikrar*”, hukuka uygun işlemlerle, yönetim tarafından sağlanır, yönetimin hukuka aykırı işlemlerini, hukuka uygun bulan yargı kararlarıyla sağlanabilecek olan “*adalette*” değil “*adaletsizlikte istikrar*”dır.

Yönetsel yargıda, “*galat-ı meşhur, lügât-ı fasîhten evlâdır*” gibi bir ilke de yoktur. “Meşhur” da olsa, “menşur” da olsa, “*yanlış*”, yanlıştır. Hukuk, “galat”ı korumaz.

Ayrıca, idari davaların sayısının yükselmesi de, idari yargı yerlerinin değil, idarenin sorunudur. Yönetsel yargı istatistikleri, mahkemelerin “*dava yükü*”nü değil, idarenin ne kadar yanlış işlem yaptığını, idarenin hukuka aykırı işlemlerinin “*ne kadar arttığını*” gösterir. Bu nedenle, idari dava açma hakkını sınırlayan her yönetsel yargı kararı, hukuka aykırı davranan idareye verilmiş bir “*aferin*”dir.

Bazıları, 20 yıldır Türkiye`yi Anglosakson yargı düzenine geçirmek için olağanüstü çaba göstermektedirler. Tahkim konusundaki Anayasa değişikliği de bu çabaların

bir üründür. Bu çevreler, yönetsel yargıyı kesinlikle yok edecek, yönetsel yargı-
adli yargı ayırımını kaldıracak ve tek bir yargı düzenine geçeceklerdir. Yönetsel
yargının “çekingen”, “hesaplı”, “korkak”, her nasıl adlandırılırsa adlandırılınsın, sonuçta
kendi yetki alanı daraltan kararları, bu akıbeti geciktirmez, tam tersine hızlandırır.
Üstelik, bunun sonunda, yönetsel yargı üyeleri, farkında olmadıkları için bugün
aleyhlerinde kararlar verdikleri Özelleştirme Yasası'nın 22. madde mağdurları ile
aynı statüde nakledileceklerdir. Temenni sayılmasın ama, korkum odur ki, bugün
kendi yetkisini kullanmayan yönetsel yargı üyeleri, yarın adli yargıya atandıklarında
ne kullanacak bir yetkileri, ne de başvuracakları bir yargı yeri kalacaktır.¹⁰

Yukarıdaki kararları veren yargı yerleri varlıkların korumak için bu yolu “*ehven-
i şer*” buluyor olabilirler, o zaman kendilerine şu sözü anımsatmak gerekecektir:
“*Ehven-i şer, şerlerin en kötüsüdür.*”

Bu ülkede, bir idari sözleşmeden kaynaklanan davayı, “özel hukuka giriyor”
diye reddeden de, dosya tekemmül ettikten sonra “dilekçe red” kararı veren de,
Danıştay İdari Dava Daireleri (Genel) Kurulu “düzenleyici bir işlem hakkındaki
yargı kararı, ilgililere idareye başvuru ve dava açma hakkı kararı verir” kararına
karşın davaları “süre”den reddeden de; işyerinde örgütlü sendikanın dava açma
ehliyeti olmadığına karar veren de, “idari işlemin herhangi bir aşamasındaki sakatlık,
sonraki işlemleri de sakatlar” ilkesine karşın, YD kararı vermeyen de; iptal kararı
üzerine davacının açtığı tam yargı davasını reddeden de; sonra, hükümetin ve irticai
basının desteğiyle bir Danıştay mensubu, hem de kararından ötürü alçakça
öldürüldüğü ve diğer üyelerle birlikte bir toplu kıyımaya girişildiğinde, “*irticayı
lanetleyen*” de aynı yargı üyeleridir.¹¹

Oysa, cumhuriyet, “*kahrolsun irtica*” demekle korunamaz. Yargı, cumhuriyeti
ancak kararlarıyla koruyabilir.

Konunun bu aşamasında, özelleştirme, laiklik ve sol bağlantısı hakkında bir
değerlendirme yapmanın sırasındır.

¹⁰ “Yargının özelleştirilmesi” hakkında Tahsin Yücel’in “Gökdelen” yergisinin okunması tavsiye edilir.
Can Yayınları, Ekim 2006, İstanbul

¹¹ Bu satırların yazarı, Danıştay 2. Daire üyesi merhum Özbilgin’in katli sırasında Danıştay, Yargıtay
ve Anayasa Mahkemesi başkan ve üyelerinin gösterdiği kararlı ve net tavrı yürekten alkışlamakta,
başta TBMM başkanı ve başbakan olmak üzere neredeyse “azmettirme”ye varan tavır ve açıklamaları
lanetlemekte, 2. Daire’nin yaralanan üyelerine aynı yolda yürüyeceklerine emin olduğuna dair
inancını iletirken, Sayın Özbilgin’in anısı önünde saygı ile eğilmekte; kederli ve dirençli ailesine
başsağlığı dileklerini sunmaktadır.

III. BÖLÜM: ÖZELLEŞTİRME, LAİKLİK VE SOL

Osmanlıcada “*kavram*” yerine “*mefhum*” denir; mefhum, “*fehmi*”, yani “*anlayış, anlama*” kökünden gelir ve “*anlaşılmış*”ı ifade ederdi; yani, “*anlaşılmayan bir şey kalmamıştı*” ... Bugünkü dilde kullandığımız “*kavramak*” da (“elle sıkıca tutmak”tan başka) meseleyi “*iyice anlamak*” demektir.

Özelleştirme, kavram kargaşasının fazlasıyla hakim olduğu bir alan olduğundan, özelleştirme konusundaki bu yazının sonunda bazı “*kavram*”ları yerli yerine oturtmanın yararlı olduğu düşünülmüştür. Aşağıdakiler bu çabanın ürünüdür.

1. ÖZELLEŞTİRME VE SOLCULUK

Özelleştirmenin sonucu, “*kamuya ait mal varlığının sermayeye devri*”dir. Gerekçeleri, bahaneleri ve yöntemleri değişik de olsa, sonuç tektir; kamu malvarlığı, yerli ya da yabancı kapitalistlere devredilmektedir.¹² Devredilen kamu varlıklarının bir süre yerli kapitalistlerde kaldıktan sonra, uluslararası tekellere/sermayeye devri ise, örnekleri giderek artan bir durumdur.

Demek ki, özelleştirme, sermayenin yararınadır.

Bunun için, **özelleştirmeden yana olanlar, sermayeden yana olanlardır.** “*Sol*”, sermayeden yana olamayacağına göre, **bir insan hem “solcu”, hem “özelleştirmeci” olamaz.** Bu, aynı zamanda, “*özelleştirmeden yana olanlar, solcu olamaz*” ya da “*solcular, özelleştirmeden yana olamaz*” demektir.

2. LAİKLİK VE SOLCULUK

“*Laiklik*” ise, yalnızca “*sol*”a özgü değildir. Avrupa’daki “*muhafazakâr*” çizgi, -Hıristiyan Demokrat çizgi- “*laik*”tir. Avrupa’ya gitmeye gerek yok, Türkiye’deki temel sağ çizgi, DP-AP-DYP (buna DYP’den ayrılanlarca kurulan ve koalisyon ortağı olduğu dönemde 8 yıllık temel eğitim yasasını çıkaran DTP-Demokrat Türkiye Partisi dahildir) çizgisi “*laik*”tir.

Arada bir dinsel istismara yönelse ve içlerinde alenen “*şakird*”ler olsa da, dört görüşü birleştirme iddiasındaki ANAP çizgisi “*laik*”tir. Hatta, küçük bir bölümü dışında CMKP-MHP-MÇP-MHP çizgisi “*laik*”tir.

-Çok basitleştirerek söylersek- ramazanda orucunu tutar, bayram namazını kaçırmaz, fırsat buldukça cuma namazına gider, ama içki de içer ya da yanında içki içilmesine aldırılmaz, eşini ve çocuklarını “*dine uygun(!?)*” giyinmeye ve yaşamaya “*zorlamaz*”.

¹² Özelleştirmedeki “ilkel birikim” örnekleri ayrıca incelenmelidir.

Kişisel yaşamında, İslâmiyetin kurallarını ve gereklerini öğrenmeye ve bunlara uygun davranmaya çaba, hatta, özen gösterir ama; siyasi olarak, toplumun, dini kurallar doğrultusunda yönetilmesini ve yaşamasını sağlamayı amaçlamaz.

Aynı özellikler, Köy Enstitülü “*solcu*” kuşağın büyük bölümünde de vardır. Ancak, dini ibadetleri yerine getirmeleri, onları “*sağcı*” yapmamıştır.

İbadet, gizli ve kişiseldir. Dinsel inançlar, devlet işlerine bulaştırılmaz. “*Laik*”, ama “*sağcı*”dırlar.

Demek ki, “*her laik, ‘solcu’ değildir*”; “*laik olmak, ‘solcu’ olmaya yetmez*”...

3. ÖZELLEŞTİRMEDE “ULUSAL SERMAYE”Yİ DESTEKLEYEN SOLCULUK

Bilindiği gibi, TÜPRAŞ özelleştirmesinde, Cumhuriyet gazetesinde Sayın İlhan Selçuk, Sayın Prof. Dr. Emre Kongar ve Sayın Dr. Alev Coşkun, TÜPRAŞ’ı KOÇ ve Shell’in almasını desteklemiş, Cumhuriyet gazetesi yönetimi Prof. Dr. İzzettin Önder’in TÜPRAŞ’ın özelleştirilmesine karşı çıkan bir yazısını yayımlamamış, bunun üzerine İzzettin Önder ve Prof. Dr. Korkut Boratav gazeteden yazılarını çekmiştir.

Tartışma, TÜPRAŞ hakkındaki yürütmeyi durdurma kararı üzerine, 26 Mart 2006 günü İlhan Selçuk’un Emre Kongar ve Alev Coşkun’un da adını andığı “İlkbaharda TÜPRAŞ” başlıklı yazısında özelleştirmeye karşı dava açan Petrol-İş Sendikası’na, ağır biçimde yüklenmesiyle başlamıştır.

5 Nisan’da Prof. Dr. Erinç Yeldan, TÜPRAŞ’ın özelleştirilmesini destekleyen bu tavrı eleştiren ve kısaca “*en kötü şer, ehven-i şerdir*” biçiminde özetlenebilecek yazısına, İlhan Selçuk ertesi gün (6 Nisan) “Uzun Lafın Kısası” başlıklı, meali “*tartışmayı kesin*” olan bir talimat-yanıt vermiştir.

İzzettin Önder’in, 18 Nisan’da yayımlanması gereken “*TÜPRAŞ İÇİN YURTTAŞ HAREKETİ*” başlıklı yazısı, Cumhuriyet yönetimi tarafından “*sansür*” edilip yayımlanmayınca, İzzettin Önder yazılarını gazeteden çekmiş, Cumhuriyet yönetiminin bu tavrını protesto eden Korkut Boratav, gazetede yazı yazmayı bırakmıştır. Buna karşın köşesi iki hafta (25 Nisan - 3 Mayıs), “*yazarımızın yazısı elimize ulaşmadı*” denilerek “*sorun ve sansür*” Cumhuriyet okurundan gizlenmiş, bu arada çeşitli kişiler araya sokularak yazarların gazeteye dönmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

İzzettin Önder’in yazısının yayımlanmama gerekçesi, Cumhuriyet’in bu konuda “tarafsız” kalacağı ve TÜPRAŞ hakkında yargı süreci sonuçlanıncaya kadar hiçbir yazıyı yayımlamayacağıdır. Ancak Emre Kongar, -herhalde “tarafsız” kalması

gereken kişiler arasında sayılmadığından- İzzettin Önder'in meali "*sermayenin yerlisi yabancıdır olmaz*" biçimindeki "*yayımlanmamış*" yazısına "*Sermayenin Ulusal Olur mu?*" başlıklı yazısıyla yanıt vermiştir.

"*İzan sahiplerine*" ithaf ile biten Sayın Kongar'ın bu yazısına göre; "*ülkesine kaynak getiren, yatırım yapan, istihdam yaratan, katma değer üreten, bilgi ve teknoloji sağlayan, vergi veren, kârını yatırıma dönüştüren, yönetim merkezi Türkiye'de olan, yönetiminde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olan sermaye*" ulusal sermayedir.

Laiklikten yana olmak, solcu olmaya yetmezse ve solcu olmak, sermayeden değil, emekten yana olmaksın, özelleştirmede "*yabancı almasın, yerli alsın*", "*İslamî sermaye değil* (Türk Telekom-Hariri), *Batılı sermaye* (Tüpraş-Shell) *alsın*" ve de "*yerli ve laik olan alsın*" (Tüpraş-Koç) tavrını, "*solcu*" bir tavır olarak değerlendirmek olanaksızdır.

"*Araplara gideceğine ulusal sermaye alsın*" diyenlerin yaptığı ülke ve menşei'lerine göre "*sermaye*" ayrımının, "*sermaye İslamî olunca 'hayır' denecek, Batılı olunca ya da laik olunca 'evet' denecek*" anlamına gelen yorumların - bildiğimiz kadarıyla- literatürde yeri yoktur. (Literatürde her an yeni bir sayfa açılacağına itirazına saygı duyarız) Ancak, bu görüşü dile getirenler, kuşkusuz, Türk Telekom'u alanların yalnız "*Arap-Hariri*" sermayesi olmadığını, ortağının "*Fransız-Oger*" olduğunu bilmektedirler. Koç-Shell ortaklığını desteklemenin dayanağı yapılmaya çalışılan ve "*İslami sermaye*" diye karşı çıkılanların ortağı, tıpkı TÜPRAŞ'ta olduğu gibi "*Batılı/laik sermaye*"dir.

Bilebildiğimiz kadarıyla, Türk Ticaret Kanunu, sermayesinin tamamı "*yabancı*" bile olsa, Türkiye'de kurulmuş "*her*" şirketi "*Türk şirketi*" saymaktadır ve yabancılar tarafından Türkiye'de kurulan her şirket "*yerli/ulusal şirket*"tir, yönetim merkezi Türkiye'dedir. Aynı mantık gereği, "*sermaye*" de, "*yerli/ulusal sermaye*"dir. Bu durumda, hiçbir "*Türk*" şirketinin KİT'leri almasına karşı çıkmamak ve özelleştirmeyi desteklemek mi gerekmektedir?

"*Yatırımını kendi ülkesinde yapmak, kendi ülkesinde istihdam yaratmak, vergisini de düzenli olarak vermek vs. vs. vs.*", "*ulusal sermaye*" olmaya yetiyor ise, aynı beyler niçin Balıkesir SEKA İşletmesini ve Trabzon Limanını alan Albayraklar'ı "*ulusal sermaye*" değil de, "*yeşil sermaye*" kategorisine sokmaktadırlar?

Yukarıdaki, "*ulusal sermaye*" tanımı, sayın Emre Kongar tarafından Cumhuriyet gazetesindeki köşesinde; hem de "*izan sahibi olanlar*"a ithaf edilerek yapılmış bir "*ulusal sermaye*" tanımıdır. "*İzan sahiplerine*" atıf, kuşkusuz, gerektiğinde

polemiğe de girebilecek bir köşe yazısının üslubuna uygundur. Ancak, Sayın Kongar “özelleştirme” ya da “yerli-yabancı sermaye ayrımı” gibi ciddi konularda, böyle iddialı bir savı, sırf “polemik” olsun diye ortaya atmayacak kadar “ciddi” bir bilimsel geçmişe sahip olduğuna göre, kuşkusuz bilimsel kanıtları da olmalıdır.

Sayın Kongar’ın tek tek saydığı “ulusal sermaye” ilkelerine, “tek tek” yanıt vermek, o polemiğe girmek demek olduğu için, bu satırların yazarı, sadece Albayraklar’ın kendi tanımının hangi maddesine girmediğini sormakla yetinecektir. Çünkü, bu sav, yalnızca bir “polemik” konusu olarak ortaya atılamayacak ve ortaya atıldığında da bir polemik konusu sayılıp geçiştirilemeyecek kadar “ciddi”, üstelik, belirli kesimlerde de -ortaya atanların kişilikleri gereği- fazlasıyla “ciddiye alınmış” bir savdır. Oysa;

1 - “Kavramsal” açıdan, “yatırım yapan, işçi çalıştıran ve vergisini veren vs”e “ulusal sermaye” değil, olsa olsa Türk Ticaret Kanunu’ndaki kullanımıyla “müdebbir tüccar” denebilir.

2 - Tacir ise, “sermayesi, kârı ve zararı kendisine ait olmak üzere iş yapan kişi”dir. Üç-otuz paraya, milyarlarca dolarlık “kamu kârı”nı cebe indirenleri, “müdebbir tüccar” olarak -bile- nitelendirmek mümkün değildir.

3 - TÜPRAŞ’ı, Koç değil; Shell-Koç ortaklığı almıştır. Koç’un ihaleye girme hakkı bile yoktur, İhaleye, Shell’in ön yeterlilik belgesi ile girilmiştir. “TÜPRAŞ’ı, Koç alıyor” diye destek verenler, herhalde TÜPRAŞ’ı aslında Shell’in, bir miktar da Koç’un aldığını ve Koç’un daha önce pek çok kez yabancı sermayeye bu hizmeti verdiğini (örneğin, en son Yapı Kredi olayını, daha önce Ford’u vb) bilmektedirler.

4 - Cumhuriyet gazetesinde bu “tartışma”nın başlamasına neden olan, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu’nun, TÜPRAŞ satışı işlemleri hakkında verdiği yürütmeyi durdurma kararı üzerine, “yargı kararı uygulanmı, uygulanmı” tartışmasıdır.

Malumu ilâm bile olsa, yinelemek gerekmektedir ki, idarî yargıda “yürütmeyi durdurma”, “iptal” gibi kararların derhal ve 30 gün içinde uygulanması zorunludur, adlî yargıda olduğu gibi “kararın kesinleşmesi” diye bir durum yoktur. (Bkz. İYUK, madde 28) Hayatı hukuksuzluklara karşı mücadele ile geçmiş insanların, bir yargı kararının uygulanmamasını istemeleri büyük bir çelişki; köşe yazarlarının konuyu sütunlarında tartışmalarını engellemeleri, büyük bir ayıptır.

5 - Türk Ceza Kanunu’nun 217. maddesi “Halkı kanunlara uymamaya alenen tahrik eden kişi(nin), tahrikin kamu barışını bozmaya elverişli olması halinde, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırıl”masını;

218 madde ise, “suçların basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde, verilecek ceza(nın) yarı oranında artırıl”masını öngörmektedir.

Cumhuriyet, İlhan Selçuk’un köşe yazıları ve diğer haberleriyle, açık yasa hükmüne karşın, bir yargı kararının uygulanmamasını alenen desteklemiş, Özelleştirme İdaresi’ni kanuna ve mahkeme kararına uymamaya teşvik etmiş (nitekim, ÖİB’in yargı kararını uygulamamasına neden olmuş), halkı kanunlara uymamaya “tahrik” etmiş, ayrıca sürmekte olan bir davada yargıyı (Danıştay 13. Dairesi’ni ve Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu’nu) baskı altına almıştır.

Bunun bir suç olup olmadığına karar vermeye yetkili yerler başkalarıdır ama, ne garip tecellidir ki, Avrupa Birliği Parlamentosu’nun son kararında, Türk Ceza Kanunu’nda değiştirilmesi istenen maddeler arasında 218. madde de vardır. Yargı kararlarının uygulanmamasını teşvik etmenin, yani halkı kanunlara uymamaya alenen tahrik etmenin “suç” olmaktan çıkarılmasının, Türkiye’de her gün “özelleştirmeye yargı darbesi” diye haber yapanların ekmeğine yağ sürmekten başka bir sonucu olmadığını, “izan sahibi” herkes kabul edecektir.

6- Erol Toy’un, Vehbi Koç’u ve Koç grubunun gelişimini anlattığı “İmparator”un üzerinden 30 yıl geçtiği için kimi şeyler belki unutulmuş olabilir. Ancak, bugün Koç’u “ulusal sermaye” olarak değerlendirenlerin, aynı “Koç”u “komprador burjuvazi” yani “yerli işbirlikçi”, “Batılı sermaye”yi de “emperyalizm” olarak nitelendirdikleri yazılar arşivlerde durmaktadır. Eğer doğrusu o gün yazılanlarsa, Koç’a “ulusal sermaye” değil, olsa olsa “ulusal işbirlikçi” denebilir.¹³ Eğer, dede Vehbi Koç “komprador kapitalizminin tepesi” sayılır iken, oğul ve torun “ulusal sermayenin tepesine” terfi etmemişse, Koç’un TÜPRAŞ’ı almasını desteklemek, üstelik buna bir de “müzeyyen” bir “kılıf” yaratmaya çalışmak “izan” ile de “solculuk” ile de bağdaşmaz¹⁴.

¹³ KOÇ’u böyle nitelendirenlerin kimler olduğunu merak edenlere, 70’li yılların dergi ve gazete arşivlerini biraz karıştırmaları önerilir. Tanım bizim değil, onlarındır.

¹⁴ “İlhan Abi”, Cumhuriyet’in -kendinden büyük ve küçük- bütün kuşakları üzerinde etkili olmuş birkaç insanından biridir. Türkiye’de birçok “aydın”ın güne İlhan Abi’yi okuyarak başladığını, siyasi çizgisini bu yazılara göre belirlediğini, birçok kişi gibi, bu satırların yazarı da yakından bilmektedir.

Bu satırların yazarı, İlhan Abi’nin 12 Mart döneminde işkence altında, işkenceyi açıklayan “akrostiş” ifadeler verme cesaretini ve Nazlı Ilıcak’ın bu ifadeleri, 1986’da, Tercüman gazetesinde art niyetli bir yazı dizisine (12 Mart Cuntaları) konu edene kadar, yıllarca gizleme yürekliliğini gösterdiğini de gayet iyi hatırlamaktadır. 12 Mart’ın işkencelerine, 12 Eylül’ün sansürlerine direnmiş İlhan Selçuk’a, Cumhuriyet’in köşe yazarlarına sansür uygulaması, hiç yakışmamıştır. Yıllarca, “sosyal demokrasi=serbest piyasa” diyen “iktisatçı”ya köşe yazarlığı yaptırılan Cumhuriyet’ten, biri iktisat alanında, diğeri maliye alanında Türkiye’nin en önde gelen isimlerinden ikisinin ayrılmasına neden olunması büyük bir kayıptır; bu iki bilim insanına ve okurlara yapılan ise, büyük bir ayıptır.

4. “LAİKÇİ”LER

Bu konuda son olarak değinilmesi gereken bir grup da, “*laikçi*”lerdir. Laiklikten yana olmanın “*solcu*” olmaya yetmediği, yukarıda açıklanmıştır.¹⁵ Buna ek olarak, bazıları “*münferit*” olarak bile değerlendirilebilecek bir sürü olayda, “*cumhuriyet tehlikede*” diye ortalığı ayağa kaldıranların, herhangi bir özelleştirmeye karşı çıkmak bir yana, özelleştirmeyi doğrudan destekleyip, sonra laiklik tehdidini manşete taşıyarak Cumhuriyet’i koruyabileceklerini sanmalarının birbiriyle bağdaşır yanı olmadığını belirtmek gerekmektedir.

Hele, basında iki ayrı kutupta yer almış, Koç’un TÜPRAŞ’ı almasını destekleyen “*solcu*”lar ile baştan beri özelleştirmeden yana, Latif Demirci’nin “*Press Bey solcuları*”nın zaman zaman aynı manşette birleşmeleri çok garip olmaktadır.¹⁶

Hürriyet ile Cumhuriyet gazetelerini aynı manşette buluşturan “irtica” kuşkusuz, bu ülkede bir tehlikedir, ancak özelleştirme de, Cumhuriyet değerlerine karşı bir tehlikedir ve her gün yapılmaktadır.

Cumhuriyet, bağımsız bir ekonomi ve bağımsız bir yargı üzerine kurulmuştur ve bunu sağlamak için verilen mücadele, devleti laikleştirmek için verilen mücadeleden daha zorludur. Saltanatın kaldırılmasını kabul ettirmek için, “*herkes meseleyi bu nokta-i nazardan alsa iyi olur, yoksa yine hakikat, usulü dairesinde ifade olunacaktır. Fakat, ihtimal birtakım kafalar kesilecektir.*” lafı yetmiştir. Halifelik kaldırıldığında, eğitim birliği getirildiğinde, sarık atıldığında, tekke ve zaviyeler kapatıldığında, unvanlar kaldırıldığında, Latin alfabesine geçildiğinde, ezan Türkçeleştirildiğinde; Türkiye’de yer yerinden oynamamıştır. Cumhuriyet dönemindeki, “irtica” görünümlü kalkışmaların önemli bölümünün “*dış destekli*” olduğu, başka amaçlara hizmet amacıyla yaptırıldığı da herkes tarafından bilinmektedir ve kararlılıkla üstüne gitmek yetmiştir.

¹⁵ Sağ’ın laik olup olmayacağı konusunda hâlâ kuşkusu olanların “Sermaye”nin “resmi temsilcisi” TÜSİAD’ın “laik eğitim” konusundaki “hassasiyeti”ni yakından izlemeleri, örneğin TÜSİAD başkanı Sabancı’nın Milli Eğitim Şurası’nda, bir meslek lisesi olan imam hatip mezunlarına, düz lise mezunları gibi haklar tanınması üzerine, nasıl “Bayrağı çekeriz” diye başkaldırdıklarını takip etmeleri (20 Kasım 2006) tavsiye olunur.

¹⁶ İdeolojik olarak “solcu” olmadığı halde, büyüdüğü ortam (örneğin İzmir), okuduğu okul (örneğin bir kolej ya da Mülkiye), kişisel geçmişi (bir zamanlar “sol” hareketlerin birinde yer alma ya da “sol” dergilerden birinde görev yapma) vb gibi nedenlerle “burjuvazi” içinde yetişip, “burjuvazinin değerleri”ne sahip olmayı solculuk sananlar için, Latif Demirci’den “mülhem”dir. Kuşkusuz, “burjuva”, “feodal”den ileri değerlere sahiptir, ama, bu onu “solcu” yapmaz. CHP ya da DSP’ye oy verdiği için kendisini “solcu” sayan, “laikliği” uçakta şarap servisiyle ölçen bu “Press Bey solcuları”, klasik “laik sağcı” grubuna girmektedirler.

Ancak, Lozan'da ekonomik ve adli bağımsızlık için, Konferans kesilmiştir.

Mustafa Kemal'in, "Biz 'sulh' istiyoruz dediğimiz zaman, 'istiklal-i tam istiyoruz' dediğimizi herkesin bilmesi lazımdır" sözü; İsmet İnönü'nün, "malî kapitülasyonlarda bize zorluk çıkaracaklarını biliyorduk, ama adlî kapitülasyonlarda bu kadar direneceklerini düşünmemiştik" sözü, boşuna söylememiştir.

Yine, birkaç tehditkâr demeç, birkaç kararlı uygulama irticacı çevreleri sindirmeye yeter. Ancak, ekonomisi ve yargısı yabancıların ve yerli işbirlikçilerin eline ya da denetimine geçmiş bir Türkiye'yi, yeni bir kurtuluş savaşı vermeden geri almak zor olur.

Mustafa Kemal'in "tam bağımsızlık" (istiklal-i tam) tanımı, herkes tarafından bilindiği varsayıldığı için, burada yinelenmeyecektir. Ancak şunun hatırlatılması yerinde olur ki; sömürgeler de laik olabilir; laiklik, sömürge olmayı engellemez; ama, ekonomisi ve yargısı sömürgeleştirilmiş bir devlet, laik olsa da, bağımsız olamaz.

Bağımsızlığı kendi içinde ikiye, üçe ayıranlar, ekonomik bağımsızlığı göz ardı edenler için, Mustafa Kemal 17 Şubat 1923'te şunları söylemiştir:

"Bu devlet, bu millet, hakimiyeti iktisadiyesini temin ederse (ekonomik egemenliğini sağlarsa) o kadar kuvvetli bir temel üzerine yerleşmiş ve yükselmeye başlamış olacaktır ki, artık bunu yerinden kımıldatmak mümkün olmayacaktır. İşte düşmanlarımızın, hakiki düşmanlarımızın bir türlü rıza göstermedikleri budur!"...

SONUÇ YERİNE

Özelleştirmecilerin 1980'lerden beri sabah akşam söyledikleri ve en çok kullandıkları kuyruklu yalan "özelleştirmeye siyasi bakmamak"tır. Görünürde, özelleştirme "teknik" bir "şey"dir ve herkes tarafından kabul edilmesi gerekmektedir. Oysa, özelleştirme devletin küçültülmesini ve ekonomiden tümüyle çekilmesini amaçlayan başlı başına "siyasi", yani "ideolojik" bir tercihtir.

Siyasi partilerin ve kamuoyunun özelleştirmeye "ideolojik bakmaması" istenerek, aslında özelleştirmeye karşı olması gerekenlerin bile, özelleştirmeye karşı çıkması önlenmiştir. Artık, "ideolojik davranma" suçlamasından korkmadan, Türkiye'de "ben özelleştirmeye karşıyım" diyebilen çok az insan vardır.

Sosyalist sol'un bir bölümü, özelleştirmeyi "devlet, küçülsün de nasıl küçülürse küçülsün" diyerek desteklemiş, özelleştirme sonucunda devletin yalnız "sopalı" tarafının kalacağını kestirememiştir.

Sosyal demokratlar ve demokratik solcular, özelleştirmeyi “*çağın gereği*” olarak kabullenmişlerdir. Oysa “*çağ*”, “*yeni sağ*”ın çağıdır.

Yukarıdakilere göre, özelleştirmeye karşı gibi görünmekten daha az çekinen İslami sağ, “*stratejik kuruluşların özelleştirilmemesi şartıyla*” özelleştirmeye evet demiştir; ama, “*en stratejik*” kuruluşları özelleştiren kendisidir.

Yanıtlanması gereken soru şudur; ekonomi ve ticareti, dolayısıyla hukuku ve siyaseti yabancıların egemenliğinde bir devlet, laik de olsa, bağımsız olabilir mi?

“*Bu ahval ve şerait içinde*”, herkesin özelleştirme konusundaki düşüncesini gözden geçirmesinde yarar vardır. Çünkü, “*özelleştirmeye evet*” denerek cumhuriyet korunamaz.